

Vergilius

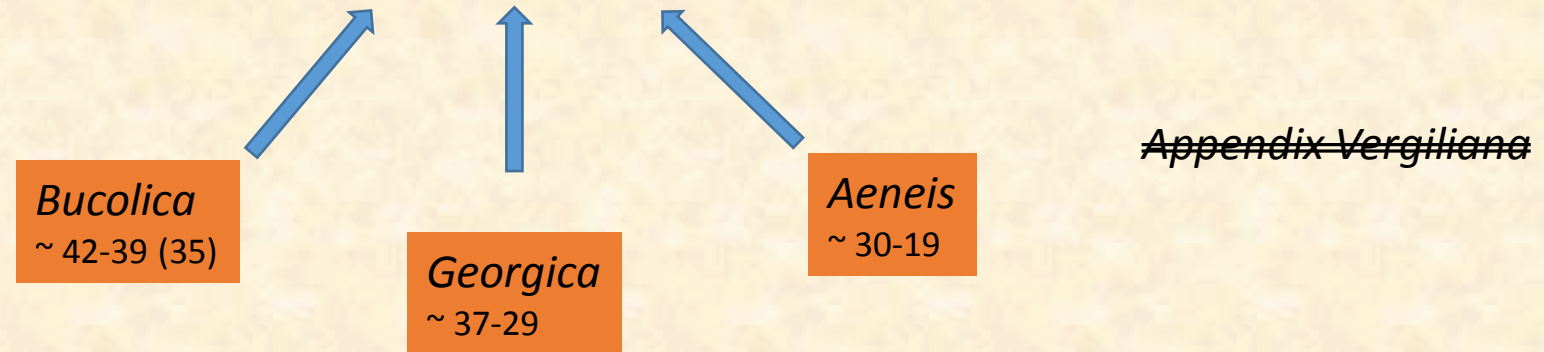
Bakalářský interpretační seminář

Vergilius

- zřejmě vůbec nejznámější latinský básník a Augustův dvorní autor
- podle Suetonia: 15. 10. 70 (Mantova) – 21. 9. 19 (Neapol)
 - *Mantua me genuit, Calabri rapuere, tenet nunc*

Parthenope; cecini pascua rura duces. (Vergiliův autorský náhrobní epigram)

- podle frg. epikúrejce Filodéma z Gadar byl Vergilius spolu s přáteli žákem neapolského filozofa (snad Siróna)

BUCOLICA

eidyllion

Idyla

carmen bucolicum

- *eidyllion*: obrázek → krátká báseň čerpající náměty z pastýřského prostředí
- latinsky: *carmen bucolicum*, další název: *eklogé* (soubor kratších básní)

eklogé

- zakladatel: **Theokritos ze Syrákús**
- působil v Syrákúsách u Hieróna II. a u Ptolemaia II. v Alexandrii
- dílo:
 - nejúplnější rukopis (Ambrosiana, Miláno): 30 idyl
 - papyrus 31 (*Bereníké*) a *Syrinx*
- dělení:
 - pastýřská poezie (1, 3, 4, 5, 6, 7, 10, 11),
 - mímy (2, 14, 15),
 - enkómia (16, 17, zlomek *Bereníké*),
 - epická poezie s mytologickým obsahem (13, 18, 22, 24),
 - pederastické básně obsahu (12, 29, 30, 31)
- 25 epigramů (autorství???)
- možné vzory Theokrita: Héróndás (mímiamby), Sófron (mímy)
- další idylici: Moschos a Bión

Bucolica

*Prima Syracosio dignata est ludere versu
Nostra neque erubuit silvas habitare Thalea.
Ecl. 6,1-2*

- První sbírka idyl v latině

- První záměrně uspořádaná sbírka v římské literatuře:

- D 1. osud pastýře vyhnaného hrubým vojákem ve srovnání s pastýřem, který získal u „boha“ v Římě svobodu
 - M 2. Korydónova promluva k sobě o nešťastné lásce k Alexidovi
 - D 3. spor pastýřů, který vyústí střídavým básnickým soubojem s rozhodčím: končí nerozhodně
 - M 4. „velká píseň“ na oslavu konsula Asinia Polliona, který se účastnil jednání o sňatku Antonia a sestry Octaviana: očekávání potomka, který zažehná sváry a přinese zlatý věk
 - D 5. závod pastýřů v podobě dvou delších písní: zpěv o smrti Dafnida a apoteóza Dafnida (snad alegorie Caesara, který začal být tou dobou uctíván jako bůh???)
 - M 6. oslava vojevůdce a básníka Alfena Vara: chce opěvovat krále a bitvy, ale Apollón ho napomene: oslaví ho pastýřskou písní o Silénovu zpěvu (i v průběhu aluze na epos: Theogonii; zmínka o Gallovi)
 - D 7. střídavý básnický zápas pastýřů s rozhodčím: vítězí Korydón
 - M 8. převyprávěná soutěž pastýřů jistému básníkovi a velkému muži (?snad C. Asinius Pollio, který byl prokonsulem v Makedonii): dvě delší skladby s refrénem o nešťastné lásce: k bývalé snoubence a k Dafnidovi (pokus magií ho přivolat zpět)
- D 9. osud pastýře, kterého vyžene cizák z vlastního pole (básně zmohou uprostřed zbraní to co holubice před orlem), vypráví o něm jeho nájemce, který mu přenáší kůzlata a který také připomíná některé jeho verše (mimo jiné i oslavu Vara za to, že zachránil Mantovu)

- M 10. dodatek: verše věnované Gallovi, o Gallově nešťastné lásce k Lycoris, kvůli které utíká do Arkádie, ozvěnu dají lesy

- D: dialog
- M: monolog

Bucolica

*Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
Silvestrem tenui Musam meditaris avena...*

Ecl. 1,1-2

• Vzory:

- Kallimachos (helénistické malé žánry / hříčky: Ecl. 1 *ludere, tenuis avena*; Ecl. 6: *recusatio* zpěvu o králích a bitvách: tj. velkých žánrů: epiky / přitom aluze na *Aitia*, konkrétně prolog 1-5 a 21-24: zde Apollón domlouvá básníku: oběti mohou být tučné, Múza ale útlá)
- Theokritos (Sicílie: Ecl. 2: *siculi montes*; Ecl. 4: *Sicelides Musae*; Ecl. 6 syrákúský verš; Ecl. 10: *fluctus Sicani*; Arethusa: původně arkadská Múza, která uprchla na Sicílii; literární odkazy na jednotlivé idyly)

• Aluze (jmenovité i obrazné):

- Cornelius Gallus (Ecl. 6,64/69-73; 10), C. Asinius Pollio (Ecl. 3,86), Alfenus Varus (Ecl. 6 /9), L. Varius Rufus (Ecl. 9), C. Helvius Cinna (Ecl. 9)
- Bavius? a Maevius? (Ecl. 3), Arión (Ecl. 8), Euforión z Chalkidy (10)
- Kónón ze Samu, Eudoxos z Knidu (3)
 - Kallimachos (Ecl. 1, Ecl. 6), Artemidóros (Ecl. 1: *Tytire... avena*)
 - Hésiodos (Ecl. 6: *Pierides, Ascraeus senes*)
 - Lucretius (Ecl. 6: úvod do *De rerum natura*)
 - Pollio (Ecl. 4, 8)

Bucolica

...ludere quae vellem calamo permisit agresti...

/deus/ Ecl. 1,10

- Reálná předloha:
 - pravděpodobně souhrnná edice *Bucolica* Artemidóra z 1. pol. 1. stol. př. Kr. (paralela: Artemidórem identifikované Theokritovy kanonické idylly: 10 básní /1,3-11/ a 10 Vergiliových idyl)
 - učená narážka: *Tytire, ..., avena* (řec. kalamos: ve scholiích se zachovala poznámka o pokusech vykládat jméno Tytiros etymologicky jako synonymum ke kalamos: a tento názor měl zastávat právě Artemidóros: Vergilius tak rozehrává hru aluzí nejen na žánr, ale i na konkrétního editora; sic Cairns 1999/Holzberg 2006, 26)
- Topika:
 - střídavý pastýřský zpěv (i soutěžní)
 - pastýřské prostředí a venkovská krajina
 - láska a její útrapy (dívky i chlapci)
- Inovace:
 - aktuální politická situace v Římě
 - Octavianus Augustus
 - *furor*
- Autobiografie:
 - zabavení rodinného statku v Mantově r. 41 (díky Asiniu Pollionovi, Alfenu Varovi a Corneliu Gallovi mu by vrácen)
- Realita (konfiskace, občanské války) i alegorie (bůh, spasitelské dítě)

Bucolica

- Střídavý pastýřský zpěv / soutěž:

- Ecl. 3,59: *alternis dicetis; amant alterna Camenae*

- Ecl. 4,55-59: *non me carminibus vincet nec Thracius Orpheus
nec Linus, huic mater quamvis atque pater adsit,
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
Pan etiam, Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum*

- Ecl. 5,8f.: *certat / certet / superare; 5,14f.: modulans alterna notavi / certet*

- Ecl. 7,5: *ambo / et cantare pares et respondere parati; 7,18: alternis igitur contendere
versibus ambo / coepere, alternos Musae meminisse volebant*

- Ecl. 8, 1-5: *pastorum Musam... dicemus; certantes*

- Ecl. 10,8: *non canimus surdis / respondent omnia silvae*

Bucolica

- Pastýřské prostředí a venkovská krajina:
 - Arkádie:
 - rodiště boha Pana: 4,58f.
 - reálné místo: 10,31-43
 - topos ideální pastýřské krajiny: Ecl. 7 (Arkad'ané Korydón a Thyrsis) a Ecl. 8 (maenalská píseň)
- Láska:
 - Nešťastná:
 - 2,5: *studio iactabat inani*
 - 8,41: *malus ... error*
 - 10,36 / 60: *furor*; 10,43: *insanus amor*
 - Spalující a klamavá:
 - 2,69: *Corydon, Corydon, quae te dementia cepit!*
 - 6,46f.: *virgo infelix, quae te dementia cepit*
 - 8,18: *indigno ... deceptus amore*; 8,47: *saevus amor*; 8,80: *ignis*
 - Toužebná a čarovná:
 - magie 8. eklogy

Bucolica

- Politická situace – válečné náhrady, exil:

- Ecl. 1

- *patriae finis et dulcia linquimus arva*

- *exsul, ibimus Afros*

- *impius miles, barbarus*

- Ecl. 9

- „*haec mea sunt; veteres migrate coloni.*“

- *Sed carmina tantum / nostra valent, ..., tela inter Martia quantum / Chaonias dicunt aquilla veniente columbas*

- *tantum scelus*

- *Mantua vae miserae nimium vicina Cremonae*

- Politická situace – svoboda:

- Ecl. 1:

- *LIBERTAS*

- Politická situace – strach, neštěstí

- Ecl. 1,71f.: *...en quo discordia civis produxit miseros!*

- Ecl. 4,17: *pacatumque reget patriis virtutibus orbem*

- Ecl. 4,31: *pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis*

- Ecl. 10,75: *gravis umbra*

Bucolica

- Alegorie – bůh:
 - Ecl. 1:
 - *deus*
 - *iuvenis: „pascite ut ante boves, pueri; summittite tauros.“ (bis senos cui nostra dies altaria fumant)*
 - Ecl. 6: *non iniussa cano*
 - Ecl. 9:
 - *Ecce Dionaei processit Caesaris astrum: REALITA*
- Alegorie – chlapec, spása:
 - Ecl. 4:
 - *puer, iam nova progenies caelo demittitur alto, ille deum vitam accipiet*
 - *ultima aetas*
- Alegorie – návrat do bezpečí
 - Ecl. 10
 - *Ite domum saturaе, uenit Hesperus, ite, capellae.*

Bucolica

- Interpretace

Bucolica: Ecl. 1

Meliboeus

- Tityre, tu patulae recubans sub tegmine fagi
silvestrem tenui Musam meditaris avena;
nos patriae fines et dulcia linqumus arva.
nos patriam fugimus; tu, Tityre, lentus in umbra
formosam resonare doces Amaryllida silvas. 5

Tityrus

- O Meliboee, deus nobis haec otia fecit.
namque erit ille mihi semper deus, illius aram
saepe tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.
ille meas errare boves, ut cernis, et ipsum
ludere quae vellem calamo permisit agresti. 10

Meliboeus

- Non equidem invideo, miror magis; undique totis
usque adeo turbatur agris. en ipse capellas
protenus aeger ago; hanc etiam vix, Tityre, duco.
hic inter densas corylos modo namque gemellos,
spem gregis, a, silice in nuda conixa reliquit. 15

saepe malum hoc nobis, si mens non laeva fuisset,
de caelo tactas memini praedicere quercus.
sed tamen iste deus qui sit da, Tityre, nobis.

Tityrus

- Urbem quam dicunt Romam, Meliboee, putavi
stultus ego huic nostrae similem, cui saepe solemus 20
pastores ovium teneros depellere fetus.
sic canibus catulos similes, sic matribus haedos
noram, sic parvis componere magna solebam.
verum haec tantum alias inter caput extulit urbes
quantum lenta solent inter viburna cupressi. 25

Meliboeus

- Et quae tanta fuit Romam tibi causa videndi?

Bucolica: Ecl. 1

Tityrus

- Libertas, quae sera tamen respexit inertem, candidior postquam tondenti barba cadebat, respexit tamen et longo post tempore venit, postquam nos Amaryllis habet, Galatea reliquit. 30
namque - fatebor enim - dum me Galatea tenebat, nec spes libertatis erat nec cura peculi. quamvis multa meis exiret victima saeptis pinguis et ingratae premeretur caseus urbi, non umquam gravis aere domum mihi dextra redibat. 35

Meliboeus

- Mirabar quid maesta deos, Amarylli, vocares, cui pendere sua patereris in arbore poma. Tityrus hinc aberat. ipsae te, Tityre, pinus, ipsi te fontes, ipsa haec arbusta vocabant.

Tityrus

- Quid facerem? neque servitio me exire licebat 40

nec tam praesentis alibi cognoscere divos.
hic illum vidi iuvenem, Meliboee, quot annis
bis senos cui nostra dies altaria fumant,
hic mihi responsum primus dedit ille petenti:
'pascite ut ante boves, pueri, submittite tauros.' 45

Meliboeus

- Fortunate senex, ergo tua rura manebunt
et tibi magna satis, quamvis lapis omnia nudus
limosoque palus obducat pascua iunco.
non insueta gravis temptabunt pabula fetas 50
nec mala vicini pecoris contagia laedent.
fortunate senex, hic inter flumina nota
et fontis sacros frigus captabis opacum;
hinc tibi, quae semper, vicino ab limite saepes
Hyblaeis apibus florem depasta salicti 55
saepe levi somnum suadebit inire susurro;
hinc alta sub rupe canet frondator ad auras,
nec tamen interea raucae, tua cura, palumbes
nec gemere aera cessabit turtur ab ulmo.

Bucolica: Ecl. 1

Tityrus

- Ante leves ergo pascentur in aethere cervi
et freta destituent nudos in litore pisces, 60
ante pererratis amborum finibus exsul
aut Ararim Parthus bibet aut Germania Tigrim,
quam nostro illius labatur pectore vultus.

Meliboeeus

- At nos hinc alii sitientis ibimus Afros,
pars Scythiam et rapidum cretae veniemus Oaxen 65
et penitus toto divisos orbe Britannos.
en umquam patrios longo post tempore finis
pauperis et tuguri congestum caespite culmen,
post aliquot, mea regna, videns mirabor aristas?
impius haec tam culta novalia miles habebit, 70
barbarus has segetes. en quo discordia civis

produxit miseros; his nos consevimus agros!
insere nunc, Meliboee, piros, pone ordine vites.
ite meae, felix quondam pecus, ite capellae.
non ego vos posthac viridi proiectus in antro 75
dumosa pendere procul de rupe videbo;
carmina nulla canam; non me pascente, capellae,
florentem cytisum et salices carpetis amaras.

Tityrus

- Hic tamen hanc mecum poteris requiescere noctem
fronde super viridi. sunt nobis mitia poma, 80
castaneae molles et pressi copia lactis,
et iam summa procul villarum culmina fumant
maioresque cadunt altis de montibus umbrae.

Bucolica: Ecl. 1

- Pozadí: roku 41 př. Kr. byli veteráni odměněni za účast v bitvě u Filipp (získali půdu zkonfiskovanou měštům, která se připojila na stranu Bruta a Cassia)
- Vergiliově rodině byl zkonfiskován statek v Mantue, ale na přímluvu Asinia Polliona, Cornelia Galla a Alfena Vara si Vergilius mohl statek ponechat

- Pestrost zobrazované krajiny (téměř odborná):
 - Dendrologie: *fagus, corylus, quercus, viburna, cupressi, pinus, salictum, ulmus, pirus, vitis, cytissus, salix, limosus iuncus, frondes, poma, castaneae*
 - Nauka o krajině: *arva, umbra, silvae, arbor, silex, agri, pascua, palus, fontes, arbusta, rura, lapis nudus, flumina, pabula, rupes, aether, freta, litus, creta, aristae, tugurium, segetes, antrum, dumosa rupes, lac, montes;*
 - Zoologie: *ovilia /adj./, boves, agnus, capellae, canes, catuli, haedi, tauri, pecus, Hyblaeae apes, palumbes, turtur, cervi, piscis*
- Kontrast idylické scenérie „locus amoenus“ a nejistoty z vyhnanství:
 - Konkrétní místa na samém okraji Říma i světa: *Arar /Saône v Galii/, Tigris, Afri, Scythia /kraj mezi Dunajem a Donem/, Oaxes /? asi Amudarja/, Britanni*
- Svoboda kontrastuje s nedobrovolným odchodem
 - Obrazně jako láska ke Galatee („jako mléko“) jako zotročující versus láska k Amaryllidě („jiskřivá“) jako osvobozující (pozadí: Galatea byla Nereovna zaslíbená Polyfémovi, ve zpracování Filoxena z Kythéry byla milenkou Ákida, kterého P. zabil: byl to snad výsměch syrákúskému tyranovi Dionýsiovi a jeho milence G.)
 - Je možné, že Vergilius zde odkazuje právě na Filoxena a jeho ironické zpracování: Galatea by tu byla synonymem tyranidy
- Den na pastvině má protiváhu v nadcházející dlouhé noci (*maiores umbrae*)

Bucolica: Ecl. 1

- Literární program: aluze na Kallimacha (*ludere, meditari tenui avena*), Theokrita, odkaz na zřejmý přímý pramen: Androníkovo vydání, vymezení se vůči vzorům a římská specifika
- Slovní důraz:
 - *nos patriae fines / nos patriam fugimus*
 - *deus / semper deus*
 - *libertas*
 - *Galatea reliquit / Galatea tenebat*
 - *ipsae pines / ipsi fontes / ipsa arbusta*
 - *hic / hic, nec / nec*
 - *impius / barbarus*
 - *ite meae, ... ite capellae*

Bucolica: Ecl. 4

- Sicelides Musae, paulo maiora canamus.
non omnis arbusta iuvant humilesque myricae;
si canimus silvas, silvae sint consule dignae.

- Ultima Cumaei venit iam carminis aetas;
magnus ab integro saeculorum nascitur ordo. 5
iam redit et Virgo, redeunt Saturnia regna,
iam nova progenies caelo demittitur alto.
tu modo nascenti puero, quo ferrea primum
desinet ac toto surget gens aurea mundo,
casta fave Lucina; tuus iam regnat Apollo. 10

- Teque adeo decus hoc aevi, te consule, inibit,
Pollio, et incipient magni procedere menses;
te duce, si qua manent sceleris vestigia nostri,
inrita perpetua solvent formidine terras.
ille deum vitam accipiet divisque videbit 15
permixtos heroas et ipse videbitur illis

pacatumque reget patriis virtutibus orbem.

- At tibi prima, puer, nullo munuscula cultu
errantis hederas passim cum baccare tellus 20
mixtaque ridenti colocasia fundet acantho.
ipsae lacte domum referent distenta capellae
ubera nec magnos metuent armenta leones;
ipsa tibi blandos fundent cunabula flores.
occidet et serpens et fallax herba veneni
occidet; Assyrium vulgo nascetur amomum. 25
- At simul heroum laudes et facta parentis
iam legere et quae sit poteris cognoscere virtus,
molli paulatim flavescet campus arista
incultisque rubens pendebit sentibus uva
et durae quercus sudabunt roscida mella. 30

Bucolica: Ecl. 4

- Pauca tamen suberunt priscae vestigia fraudis,
quae temptare Thetin ratibus, quae cingere muris
oppida, quae iubeant telluri infindere sulcos.
alter erit tum Tiphys et altera quae vehat Argo
delectos heroas; erunt etiam altera bella 35
atque iterum ad Troiam magnus mittetur Achilles.
- Hinc, ubi iam firmata virum te fecerit aetas,
cedet et ipse mari vector nec nautica pinus
mutabit merces; omnis feret omnia tellus.
non rastros patietur humus, non vinea falcem, 40
robustus quoque iam tauris iuga solvet arator;
nec varios discet mentiri lana colores,
ipse sed in pratis aries iam suave rubenti
murice, iam croceo mutabit vellera luto,
sponte sua sandyx pascentis vestiet agnos. 45
- 'Talia saecla' suis dixerunt 'currite' fuis
concordes stabili fatorum numine Parcae.
- Adgredere o magnos—aderit iam tempus—honores,
cara deum suboles, magnum Iovis incrementum.
aspice convexo nutantem pondere mundum, 50
terrasque tractusque maris caelumque profundum;
aspice, venturo laetantur ut omnia saeclo.
- O mihi tum longae maneat pars ultima vitae,
spiritus et quantum sat erit tua dicere facta:
non me carminibus vincat nec Thracius Orpheus 55
nec Linus, huic mater quamvis atque huic pater adsit,
Orphei Calliopea, Lino formosus Apollo.
*Pan etiam, Arcadia mecum si iudice certet,
Pan etiam Arcadia dicat se iudice victum.*
- Incipe, parve puer, risu cognoscere matrem; 60
matri longa decem tulerunt fastidia menses.
incipe, parve puer. qui non risere parenti,
nec deus hunc mensa dea nec dignata cubili est.

Bucolica: Ecl. 4

- Pozadí: roku 40 byl C. Asinius Pollio, velký Vergiliův dobrodinec, zvolen konsulem
- Pro Vergilia symbolizuje jeho konzulát naději na změnu, respektive uklidnění poměrů
- C. Asinius Pollio pomáhal dojednávat mír M. Antonia a Octaviana (r. 41), který byl potvrzen sňatkem Antonia se sestrou Octaviana Octavií
- Očekávaný potomek, který má být bohem, je velmi pravděpodobně očekávané dítě obou
- Vergilius vychází ze Sibylliných věštek (Sibylla Kúmská: *Virgo*), že se vrátí zlatý věk (*Saturnia regna, gens aurea*) a zopakuje se cyklus dějin

- Kontrast nízkého / obyčejného žánru a vznešeného tématu / osobnosti
- Budoucí blaho a klid (*ordo, concordia*) je protiváhou stop minulých provinění (*vestigia priscae fraudis, vestigia sceleris nostri*: opakuje se dvakrát)
- Literární proklamace: může soupeřit přímo s Pánem a porazí ho, sama pastýřská múza to rozhodne

Bucolica: Ecl. 4

maiora: téma velkého žánru

- Literární program: i malý žánr může mít velké téma: tj. poukaz na inovaci žánru

Sicelides Musae, paulo *maiora* canamus!

Non omnis arbusta iuvant humilesque myricae ;

si canimus silvas, silvae sint consule dignae.

arbusta/humiles myricae: idyla (zde metaforicky ozn. jako nízký žánr)

silvas, silvae: repetitio + penthemimerés uprostřed pro jeho zdůraznění

- Velké téma začíná příslibem zrození dítěte s velkou budoucností, graduje prostřednictvím popisu celého budoucího světového cyklu
- Příklad služby Vergilia ve prospěch adresáta básně (*tu, Pollio*) do konce života a následně již zmíněné srovnání s Orfeem, Linem, a dokonce i Panem: básnictví obecně se prostřednictvím Pana a zmínky o Arkadii konkretizuje v žánr idyla
- Pomyslný vrchol je sdělením literárním: příslibem naprostého vítězství Vergiliových básnických kvalit, odehrává se jakoby ve věšteckém vytržení
- Kontrastní závěr: opět jakoby návrat k „malému“: malému dítěti usmívajícímu se na matku, metaforicky malému žánru s „malým tématem“

GEORGICA

Georgica

- didaktický epos v duchu helénistické tradice
- inspirace:
 - Hésiodos: *Erga kai hémerai (Práce a dny)*:
 - *Georg. 2,176 (Ascraeumque cano Romana per oppida carmen)*
 - Níkandros z Kolofónu: *Georgica*; Arátos ze Soloi: *Fainomena*
 - Lucretius: epos *De rerum natura*:
 - je asi o dvacet let starší
 - je prvním dochovaným didaktickým eposem v latině
 - je to ovšem filozofický didaktický epos: sleduje tradici Xenofanés, Parmenidés, Empedoklés a samozřejmě tradici římské epiky: Ennius
 - M. Terentius Varro: *De re rustica*:
 - tematické rozčlenění látky, obsah

Georgica

Hésiodos: *Erga kai hémerai*

Arátos ze Soloi: *Fainomena*

- typický začátek eposu:
 - vymezení tématu a dedikace

*Quid faciat laetas segetes, quo sidere terram
vertere, **Maecenas**, ulmisque adiungere vitis
conveniat, quae cura boum, qui cultus habendo
sit pecori, apibus quanta experientia parcis,
hinc canere incipiam. ...*

Srov. Varro *Res Rust.* 1,1,11 :
*Quo brevius de ea re conor tribus libris
exponere, uno de agri cultura, altero de
re pecuaria, tertio de villaticis
pastionibus,...*

- dedikováno Maecenatovi
- 4 témata ~ 4 zpěvy:
 - rolnictví (pěstování obilí)
 - sadařství (ovocnářství) a vinohradnictví
 - chov skotu i bravu
 - včelařství

Varronovy 3 knihy mají trochu jiné členění :

- zemědělství
- pastevectví
- chov na statku

Georgica

- typický začátek eposu:

- vzývání božstev (invokace: 1,5-23) →

- *clarissima mundi lumina* (Sol, Luna)

- *Liber et alma Ceres*

- *Fauni, Dryades*

- *Neptunus, cultor nemorum* (Aristaeus) (Aristaios, ochránce dobytka a včel, syn Apollóna a nymfy Kyrény)

- *Pan; Minerva*

- *monstrator aratri* (Triptolemos); *Silvanus*

- *dique deaeque omnes,*

- studium quibus arva tueri*

- inovace v závěru invokace:

- budoucí bůh Caesar (1,24-42)

- da facilem cursum atque audacibus adnue coeptis*

Srov. Varro *Res Rust.* 1,1,4-7: *Et quoniam, ut aiunt, dei facientes adiuvant, prius invocabo eos, nec, ut Homerus et Ennius, Musas, sed duodecim deos Consentis; neque tamen eos urbanos, quorum imagines ad forum auratae stant, sex mares et feminae totidem, sed illos XII deos, qui maxime agricolarum duces sunt. Primum, qui omnis fructos agri culturae caelo et terra continent, Iovem et Tellurem: itaque, quod ii parentes, magni dicuntur, Iuppiter pater appellatur, Tellus terra mater. Secundo Solem et Lunam, quorum tempora observantur, cum quaedam seruntur et conduntur. Tertio Cererem et Liberum, quod horum fructus maxime necessari ad victum: ab his enim cibus et potio venit e fundo. Quarto Robigum ac Floram, quibus propitiis neque robigo frumenta atque arbores corrumpit, neque non tempestive florent. Itaque publice Robigo feriae Robigalia, Florae ludi Floralia instituti. Item advenor Minervam et Venerem, quarum unius procuratio oliveti, alterius hortorum; quo nomine rustica Vinalia instituta. Nec non etiam precor Lympham ac Bonum Eventum, quoniam sine aqua omnis arida ac misera agri cultura, sine successu ac bono eventu frustratio est, non cultura. Iis igitur deis ad venerationem advocatis ego referam sermones eos quos de agri cultura habuimus nuper, ex quibus quid te facere oporteat animadvertere poteris. in quis quae non inerunt et quaeres, indicabo a quibus scriptoribus repetas et Graecis et nostris.*

- božstva spojená se zemědělstvím ~ záruka zdaru aktivit zemědělce i autora textu

- inspirována Varronem: 12 zemědělských božstev

- chybí Iuppiter a Tellus / Robigus a Flora / Venus/ Lympha a Bonus Eventus

- osloveni namísto toho „divocí“ bohové „divoké přírody“ (Neptun, Satyrové i Dryády, Pan, Silvanus) i její krotitelé (Aristaios, Triptolemos...)

Georgica

- didaktický epos s promyšlenou výstavbou:

• 1. zpěv: 514 veršů	}	botanika	1,1-42: předmluva	1,466-514: závěr
• 2. zpěv: 542 veršů			2,1-8: předmluva + 2,39-46	2,458-542: závěr
• 3. zpěv: 566 veršů	}	zoologie	3,1-48: předmluva	3,478-566: závěr
• 4. zpěv: 566 veršů			4,1-7: předmluva	2,315-566: závěr

- jeho adresátem nejsou zemědělci, ale elitně vzdělané intelektuální publikum

- adresná oslovení v úvodu zpěvů:

- 1. Maecenas, budoucí bůh Caesar
- 2. Maecenas
- 3. budoucí triumfátor Caesar, Maecenas
- 4. Maecenas

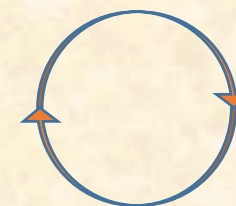
- úvodní invokace:

- 1. bohové, budoucí bůh Caesar
- 2. Bacchus (refrén: *pater, o Lenaeae*)
- 3. Pales, Apollón
- 4. *numina*, Apollón

Georgica, 1

- úvod:
 - 1,1-5: téma práce
 - 1,5-42: invokace: 12 bohů se vztahem k básni, ostatní, Caesar
- práce (*labores, arborum cultus*: 2,1):
 - 1,43-203:
 - 1,50-117: setba
 - 1,117-203: námaha a možná nebezpečí (choroby obilí, škůdci...)
 - 1,125nn.: Juppiter jako strůjce údělu namáhavé péče o obživu
 - 1,160nn.: výčet zemědělského nářadí
- dni (*sidera, sidera caeli*):
 - 1,204-465: příhodná znamení k jednotlivým pracím
 - 1,231-258: popis nebeských a zemských zón: uspořádání do dvanácti znamení
 - 1,259-350: všední činnosti mimo pole
 - nepřízeň počasí, zima, noc
 - bouře, s přímým podílem Jova (316-334)
 - slavnosti k poctění Cerery (k zajištění úrody)
 - 1,351-465: znamení k předpovídání počasí (*ut certis possemus discere signis*)
 - znamení Měsíce (424-437), znamení Slunce (438-465)
- závěr:
 - 1,466: zatmění jako projev smutku z vraždy Caesara a Vergiliova současnost (války s Germány)
 - 1,498: invokace: *di patrii* se vztahem k Caesarovi (mají ho podpořit v jeho úsilí)

začátek polních prací: březen

připomínka březnových Íd
téma se vrací do výchozího časového bodu
metafora koloběhu zeměd. aktivity

Georgica, 2

- úvod:
 - 2,1-3: téma minulé a současné knihy
 - 2,4-8: invokace Bakcha (prezentovaná bukolicky s refrénem: *huc pater, o Lenae*)
- rozdělení stromů a způsoby rozmnožování:
 - 2,9-21: divoce rostlé
 - 2,22-38: člověkem rozmnožované, užitkové (podmětem je *usus*): končí výzvou k obhospodařování půdy, tj. zalesňování
 - **odbočka: obrat k Maecenatovi (výzva k pokračování cesty): 2,39-46**
 - 2,47-82: štěpení, roubování, očkování
 - 2,83-108: odrůdy
- prostředí (vhodná a nevhodná klimata pro příslušné plodiny)
 - 2,109-133
 - **oslava Itálie (včetně Caesara: 2,170) jako cíl askerské písně (tj. i literární stanovisko) : 2,134-176**
- půda:
 - 2,177-314: druhy a jejich vliv na způsob sadby
 - 2,315-345: roční období a půda
- péče o stromy:
 - 2,346-396: sadba a odměna Bakchovi za ochranu sazenic révy
 - 2,397-457: další práce s révou i ostatními stromy
- závěr:
 - 2,458-474: oslava zemědělce, který chápe své místo v řádu (je šťastný) a podoba tohoto řádu (ideální / spravedlivá krajina)
 - 2,475-489: invokace Múz: prosba o pochopení principů světa a příčin, lucretiovské ozvuky
 - 2,490-542: šťastný je ten, kdo zná příčiny věcí a nebojí se, šťastný je o ten, kdo ctí venkovská božstva (invokace Bakcha), kontrast ideální minulosti a současnosti (boj)

metafora básnické inspirace

v rámci jara:
2,325nn.: *pater omnipotens fecundis imbribus Aether coniugis in gremium laetae descendit, et omnis magnus alit magno commixtus corpore fetus.*
srov. Lucretius (1,10nn.)

důraz na cykličnost: práci na vinici není nikdy konec

Georgica, 3

- úvod:
 - 3,1-2: invokace bohyně Pales a Apollóna (pastýř od Amfrýsu)
 - 3,3-11: všední téma versus snaha o výjimečnost (*temptanda via est, qua me quoque possim / tollere humo victorque virum **volitare per ora***)
 - 3,12-48: obraz **triumfu básníka v triumfu Caesara** (ekfráze triumfálních výjevů v chrámu): **literární předobraz Aeneidy**
- skot (krávy, koně):
 - 3,49-122: výběr chovných kusů
 - 3,123-156: péče o chovná zvířata, samce i samice, zvl. březí
 - 3,157-189: péče o telata a hříbata
 - 3,190-241: krocení a kultivace (odvracením od pudovosti)
 - 3,242-283: negativní projevy sexuální apetence
- brav (ovce, kozy, prasata):
 - 3,284-294: upozornění na všednost tématu kontrastující s vysokým žánrem (cesta, kterou dosud nikdo nešel) a další invokace Pales
 - 3,295: kozy a způsoby jejich chovu u různých národů (obraz libyjského pastýře versus římského vojáka: 339-348)
 - 3,384-403: ovce a vlna, kozy a mléko
 - 3,404-413: psi
 - 3,414-477: prevence úrazů (ušknutí), péče o stáje, hygiena, choroby a léčba
 - 3,478-566: zkáza epidemické nákazy dobytčího moru (jediným lékem je oheň: *sacer ignis*)

- odkaz k Enniově epitafu, v němž poprvé metafora básnického vzletu a věčnosti

ASPICITE, o ciues, senis Enni imaginis forman.

hic uestrum panxit maxima facta patrum.

nemo me lacrimis decoret nec funera fletu

*faxit. cur? **uolito uiuos per ora** uirum*

- Vergilius odkazuje na autora *Annales*, tj. velkého latinského eposu, jako předzvěst *Aeneidy*, kde téma novosti (*primus*) a návazně vlastní velikosti rozvinuto dále

Georgica, 4

- úvod:
 - 4,1-2: téma medu a oslovení Maecenata
 - 4,3-7: *mores et studia et populos et proelia dicam* (znovu motiv obyčejného tématu: *leves res, tenuis*, přesto přinese **slávu, význam**); invokace *numina laeva* a Apollóna
- úly:
 - 4,8-50: vhodné prostředí pro úl, úprava krajiny a vhodná podoba úlu
 - 4,51-115: rojení, lákání do úlu (boj dvou královen, výběr královny, usazení včelstva), osázení okolí vhodnými rostlinami
 - 4,116-148: odbočka (*praeteritio*): dílo se chýlí ke konci, jinak by pokračoval líčením díla starce z Kóryku (částečně vylíčí), ale musí pokračit
- vlastnosti včel (odměna Jova za jejich pomoc):
 - 4,149-196: společné děti a sídla, domov, stabilita, práce pro obecnou potřebu, dělba práce a skvělá organizace (příklad ke výrobě kyklópských blesků pro Jova), společný oddech
 - 4,197-202: **nejpodivuhodnější vlastnost: vyhýbání se páření**
 - 4,203: smrt jednotlivce je častá, ale rod je nesmrtelný
 - 4,210: královna, úcta, ochrana
 - 4,219: **včely mají podíl na světové duši (filozofická odbočka: Bůh proniká vším, k němu se vše vrací, není místo pro smrt)**
 - 4,228: otevírání úlu a vytáčení medu: vhodná doba a sebeobětování včel na obranu medu
 - 4,239: zazimování
 - 4,251: choroby a léčba
 - 4,281: příběh (epyllion) o pastýři z Arkádie, Aristaeovi, a jeho zrodu včelstva z tlející krve mrtvého býka (spoutal Prótéa, aby mu poradil)
 - katalog nymf, příběh o Orfeovi a Eurydiké
 - odprosila nymfy pomocí oběti čtyř volů: v nich se zrodila včelstva
- závěr:
 - 4,559: příklad **skládání básně a Caesarova tažení k Eufratu**
 - 4,565-566: intertextová připomínka bukolických veršů, které také složil

Georgica

- chaos versus kosmos:
 - práce zemědělce kultivuje svět, vnáší do něj řád - divoká příroda má totiž schopnost „učit se“, nejen se podrobit zemědělci
 - pokud člověk přírodu nekultivuje, znovu upadá do chaosu:
 - 1,199n.: *sic omnia fatis / in peius ruere ac retro sublapsa referri* (důraz pomocí umístění na klíčové místo v textu, předěl mezi „práce“ a „dni“)
 - *Georg.* 1,466...: nezkrčená příroda: chaos přírodních katastrof / chaos válek: zdivočelá příroda
 - 1,505nn.: *... tot bella per orbem, tam multae scelerum facies, non ullus aratro dignus honos, squalent abductis arua colonis, et curuae rigidum falces conflantur in ensem.*
 - 2,35-37a: *mollire / cultus / agricola / colere*: *mollire* je zde synonymem kultivování
 - 2,37: *neu segnes iaceant terrae* (zem nemá ležet ladem)
 - 2,61: *scilicet omnibus est labor impendendus, et omnes / cogendae in sulcum ac multa mercede domandae* (všechny stromy se musejí kultivovat)
 - 2,284: sázení do řad prospívá růstu
 - 3,163-165: domestikace mláďat jako součást kultivace (mladé zvíře uvykne řádu lépe)
 - řádu v průběhu děje „přibývá“, vrcholí ve vrcholně organizovaném společenstvu včel, které dávají světu med (med: Lucretiův nosič léku na neznalost)
- ozvuky občanské války:
 - svár mezi bratry: 2,496 (*infidos agitans discordia fratres*)
 - souboj býků: 3,219-223
 - boj dvou včelích královen: 4,67-90
 - spoutání Prótéa Aristaeem: 4,438
- vášnivá láska (sexuální zvěle, tj. i podrobení se ženě) jako negativní síla a příčina svárů
 - 3,209...: upevnit síly dobytka lze jen odklonem od návalů lásky (pudů)
 - 3,242-283 (*saevus, saevior, pessima, saeva, vulnera, durus amor, moritura virgo, proelia, furor*)
 - 3,285: *capti circumvectamur amore*

Georgica

Vergilius *praeceptor* → Augustus „žák“

- Caesar (Augustus):

- vztah rolníka a Caesara: oba dělají stejnou práci:

- *agricola incuruo terram molitus aratro; gravibus rastris*: 1,494n. / *hunc saltem everso iuvenem succurrere saeclo*: 1,500n.
- rolník orá s velkou námahou, aby původní pole zpustošená boji mohla znovu být oseta, stejně jako Caesar pracuje na obnově řádu

- vztah Vergilia a Caesara: Vergilius je učitelem, provádí/vede Augusta:

- *mecum... ingredere* (Georg. 1,41n.): pojd' se mnou (Vergilius zve na literární cestu „krajinou obnovy zemědělství“, tj. řádu)
- *possum multa tibi veterum praecepta referre / ni refugis tenuisque piget cognoscere curas* (Georg. 1,176n.): Verg. může Augusta mnoho naučit, pokud ovšem nepohrdne obyčejnými (*tenuis*) starostmi
- *Haec super arborum cultu pecorumque canebam* (Georg. 4, 559-562)
et super arboribus, Caesar dum magnus ad altum fulminat Euphraten bello victorque volentes
per populos dat iura viamque adfectat Olympo.

Vergilius je spoluautorem řádu stejně jako Caesar

- Caesar je středobodem skladby:

- „*in medio mihi Caesar erit*“ (Georg. 3,16): doslova (přesně uprostřed textu) i obrazně
- Georg. 1,25; 1,503; 2,170; 3,16; 3,47; 3,48; 4,560

- Maecenas:

- adresát a inspirátor (podporovatel)

- 1,2
- 2,39-48: *tuque ades inceptumque una decurre laborem*, (Homérovská inspirace, viz dále)
o decus, o famae merito pars maxima nostrae,
Maecenas, pelagoque uolans da uela patenti.
non ego cuncta meis amplecti uersibus opto,
non, mihi si linguae centum sint oraque centum,
ferrea uox. ades et primi lege litoris oram;
in manibus terrae. non hic te carmine ficto
atque per ambages et longa exorsa tenebo.
- 3,40n.: ... *sequamur* / *intactos, tua, Maecenas, haud mollia iussa*: / *te sine nil altum mens incohat.*
- 4,2: ... *exsequar: hanc etiam, Maecenas, aspice partem.*

Maecenas se prochází spolu s Vergiliem textem

zde má Maecenas přihlížet

Georgica

- podpora Augustovské obnovy řádu:
 - důraz na rodinu, rodinné zázemí (zdroj radosti):
 - 1,291-296: idylický obraz zimního večera (muž i jeho manželka: *uxor* svorně pracují)
 - 2,325n.: „hieros gamos“: *pater omnipotens fecundis imbribus Aether coniugis in gremium laetae descendit...*
 - 2,523: *interea dulces pendent circum oscula nati* (sladké potomstvo „visí otci kolem krku“)
 - 3,125: chovný samec koně je *maritus*
 - důraz na těžkou poctivou práci:
 - polím dovede poručit jen ten, kdo oral vícekrát (1,97n.: *imperat arvis*)
 - *labor* (1, 118-203: námaha lidí /i býků/ je z vůle Jova a je motivační a aktivizační: 133 *ut varias usus meditando extunderet artis / paulatim*)
 - 1,145: *labor omnia vicit*; 1,325: *boumque labores*
 - práce neustává ani v noci: 1,287nn. (manžel dělá louče, žena tká či vaří); 1,390 (dívky předou); 3,401 (pastýři v noci dělají sýr)
 - *nec requies* (2,516)
 - tvrdost a síla jako podstatná vlastnost při kultivaci:
 - *homines: durum genus* (1,63: v souvislosti s připomínkou mýtu o Deukaliónovi, lidé jsou z kamene)
 - *quae sint duris agrestibus arma* (1,160; nástroje rolníka ~ zbraně)
 - v rozmezí třiceti veršů třikrát použije přímo adj. *durus* a obraz tvrdosti navozuje i dalšími obraty (2,340-370)
 - *fortes coloni* (3,288)
 - zbožnost, čistota a poctivost:
 - *in primis venerare deos* (1,338)
 - *casta pudicitiam servat domus* (2,524)
 - 4,197nn.: *illum adeo placuisse apibus mirabere morem, quod neque concubitu indulgent, nec corpora segnes in Venerem solvunt aut fetus nixibus edunt.* (nejobdivuhodnější vlastností včel je bezpohlavnost → reprezentují ideální stát)

• změna oproti vzoru (Lucr.): hlavní roli má mužský princip : všemocný otec, namísto matky manželka v podřízeném postavení (*descendere*), srov.:
*nam simul ac species patefactast verna diei
et reserata viget genitabilis aura favoni,
aeriae primum volucris te, diva, tuumque
significant initum percussae corda tua vi.* (Lucr. 1,10nn.)

Georgica

- návaznost na *Bucolica*: provázání Vergiliovy lit. tvorby:

- přítomnost nezušlechtěné přírody
- 2,4-8: invokace Bakcha (bukolický refrén: *huc pater, o Lenae*)
- 4,281: epyllion o pastýři z Arkádie
- *Georg.* 1,500: *hunc saltem euerso iuuenem succurrere saeclo / ne prohibete.*
- přímý odkaz v pečeti na konci *Georg.* 4,559-566:

iuuenis: Buc. 1,42 (4,46/52)

*Haec super arborum cultu pecorumque canebam
et super arboribus, Caesar dum magnus ad altum
fulminat Euphraten bello victorque volentes
per populos dat iura viamque adfectat Olympo.
Illo Vergilium me tempore dulcis alebat
Parthenope studiis florentem ignobilis oti,
carmina qui lusi pastorum audaxque iuuenta,
Tityre, te patulae cecini sub tegmine fagi.*

Tityre...: Buc. 1,1

Georgica

- Intertexty:

Georg. 2,39-46:

*tuque ades inceptumque una decurre laborem,
o decus, o famae merito pars maxima nostrae,
Maecenas, pelagoque uolans da uela patenti.
non ego cuncta meis amplecti uersibus opto,
non, mihi si linguae centum sint oraque centum,
ferrea uox. ades et primi lege litoris oram;
in manibus terrae. non hic te carmine ficto
atque per ambages et longa exorsa tenebo.*

Georg. 1,106-110:

*deinde satis fluuium inducit riuosque sequentis,
et, cum exustus ager morientibus aestuat herbis,
ecce supercilio cliuosi tramitis undam
elicit? illa cadens raucum per leuia murmur
saxa ciet, scatebrisque arentia temperat arua.*

Homér, *Ílias* 2,488-490:

*Nemoh bych sdělit ten počet a jmenovat všechny, i kdybych
desatero měl úst a v ústech jazyků deset,
kdybych měl nezlomný hlas a v prsou kovové plíce...*

Homér, *Ílias* 21,257nn.

Georgica

- Intertexty:

Georg. 1, 338-350:

*in primis uenerare deos, atque annua magnae
sacra refer Cereri laetis operatus in herbis
extremae sub casum hiemis, iam uere sereno.
tum pingues agni et tum mollissima uina,
tum somni dulces densaeque in montibus umbrae.
cuncta tibi Cererem pubes agrestis adoret:
cui tu lacte fauos et miti dilue Baccho,
terque nouas circum felix eat hostia fruges,
omnis quam chorus et socii comitentur ouantes
et Cererem clamore uocent in tecta; neque ante
falces maturis quisquam supponat aristis
quam Cereri torta redimitus tempora quercu
det motus incompositos et carmina dicat.*

Georg. 1, 43-46:

*Vere nouo, gelidus canis cum montibus umor
liquitur et Zephyro putris se glaeba resoluit,
depresso incipiat iam tum mihi taurus aratro
ingemere et sulco attritus splendescere uomer.*

Hésiodos, *Erga kai hémerai* 585-587a:

*... v tu hodinu potu a parna,
tehdy jsou kozy nejtučnější a nejlepší víno,
ženy nejvilnější a mužové mdlí jako nikdy,
neboť hlavu a kolena jim Seirios praží,
vedro jim kůži vysušilo. V ten čas by už vítal
pod skalou chládek i bybelské víno a kynutý koláč,
k němu mléko, to od kozy po kůzlatech; a maso
z jaloviček, co lupení spásaly v háji, i maso
z kůzlat prvníčátek...*

Hésiodos, *Erga kai hémerai* 458-462:

*Jakmile smrtelníkům už udeří hodina orby,
tehdy si pospěšte všichni, ty sám i čeládka s tebou,
orat v suchu i v mokru, než doba k orání mine,
vstávaje za svítání, ať tvoje role jsou plny.*

Georgica

- Intertexty:

Georg. 3,8b-9:

*temptanda via est, qua me quoque possim
tollere humo victorque virum **volitare per ora***

Ennius, epitaf

*ASPICITE, o ciues, senis Enni imaginis forman.
hic uestrum panxit maxima facta patrum.
nemo me lacrimis decoret nec funera fletu
faxit. cur? **uolito** uiuos **per ora** uirum*

(Heathcote William Garrod. *The Oxford Book of Latin Verse*. 1912)

Georgica 2,458-474

*O fortunatos nimium, sua si bona norint,
agricolas! quibus ipsa procul discordibus armis
fundit humo facilem uictum iustissima tellus.* 460

*si non ingentem foribus domus alta superbis
mane salutantum totis uomit aedibus undam,
nec uarios inhiant pulchra testudine postis
inlusasque auro uestis Ephyreiaque aera,
alba neque Assyrio fucatur lana ueneno,* 465

*nec casia liquidi corrumpitur usus oliui;
at secura quies et nescia fallere uita,
diues opum uariarum, at latis otia fundis,
speluncae uiuique lacus, at frigida tempe
mugitusque bouum mollesque sub arbore somni* 470
*non absunt; illic saltus ac lustra ferarum
et patiens operum exiguoque adsueta iuuentus,
sacra deum sanctique patres; extrema per illos
lustitia excedens terris uestigia fecit.*

AENEIS

Aeneis

- h r jusk y epos v duchu helénistické tradice
- inspirace a vzory:
 - Hom r: *Odyssea* a *Ilias*
 - Ennius: *Annales*
 - Varro: *Antiquitates*

Aeneis

- typický začátek eposu:

*Arma virumque canō, Trōiaē quī prīmus ab orīs
Ītaliā, fātō profugus, Lāvīniāque vēnit
lītorā, multum ille et terrīs iactātus et altō
vī superum saevae memorem lūnōnis ob īram;
multa quoque et bellō passūs, dum conderet urbem,
inferretque deōs Latīō, genus unde Latīnum,
Albānīque patrēs, atque altae moenia Rōmae.*

Ennius: *Annales*

*Mūsa, mihī causās memorā, quō nūmine laesō,
quidve dolēns, rēgīna deum tot volvere cāsūs
īnsīgnem pietāte virum, tot adire labōrēs
impulerit. Tantaene animīs caelestibus īrae?*

epický prvek:
invokace Múzy, ovšem v oslabené roli
pouze připomíná

~ Herkulovy práce (12 versus tot)

arma: Ílias

vir: Odyssea

epický prvek:
bohové jako hybatelé děje

insignis pietate: hlavní vlastnost hrdiny

ira: klíčová vlastnost bohyně

Aeneis

- Caesar:

- 1,257-296 (Jovova útěcha Venuše):

- 1,278-279a (Juppiter vládne na nebi ~ Římané na zemi)

*His ego nec metas rerum nec tempora pono;
imperium sine fine dedi. Quin aspera luno,
quae mare nunc terrasque metu caelumque fatigat,
consilia in melius referet, mecumque fovebit
Romanos rerum dominos gentemque togatam:
sic placitum.*

- 1,286-296 (Caesarův příchod, triumf, zbožnění a konec válek)

*Nascetur pulchra Troianus origine Caesar,
imperium oceano, famam qui terminet astris,—
Iulius, a magno demissum nomen Iulo.
Hunc tu olim caelo, spoliis Orientis onustum,
accipies secure; vocabitur hic quoque votis.
Aspera tum positae mitescent saecula bellis;
cana Fides, et Vesta, Remo cum fratre Quirinus,
iura dabunt; dirae ferro et compagibus artis
claudentur Belli portae; Furor impius intus,
saeva sedens super arma, et centum vinctus aenis
post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.'*

- 6,752-886 (katalog budoucích hrdinů z řad Aeneových potomků)

- 6,789-807 (Iuliové včele s Augustem, zde jako imperátorem, podrobitelem národů)
 - 6,847-853 (vláda Římanů světu)

*tu regere imperio populos, Romane, memento
(hae tibi erunt artes), pacique imponere morem,
parcere subiectis et debellare superbos.*

- 8,626-728 (nový Aeneův štít)

- 8,675-713: *in medio classis aeratas, Actia bella...*
 - 8,714-728: *at Caesar, triplici invectus Romana triumpho / moenia...* (Caesar triumfátor, klaní se mu porobené národy)

*,imperator'
,triumphator'*

- *imperium sine fine*
- *regere imperio*
- *imponere morem paci*

- jiná interpretace zmínek o válkách: skrytá kritika (Adam Perry: *The two voices of Virgil's Aeneid*, 1963)
- celkový kontext ovšem této interpretaci nenahrává, Vergilius zdůrazňuje konec válek (*claudentur Belli portae*)

Aeneis

- Aeneas:
 - atypický hrdina: pietas, pius